

Bibliografia

Dziewiecki M., *Emocje. Krzyk do zrozumienia*, RTCK, Nowy Sącz 2019.

Herbich T., *U progu możliwego pogrążenia ducha w przyrodzie*,

<https://teologiapolityczna.pl/tomasz-herbich-u-progu-mozliwego-pograzenia-ducha-w-przyrodzie>.

Pandemia to próba człowieczeństwa**Streszczenie**

Pandemia to czas zagrożenia dla ciała i zdrowia, a jednocześnie to czas, który weryfikuje nasze człowieczeństwo: naszą dojrzałość duchową, nasze wartości, a także nasze więzi. W Polsce doświadczanie przewlekłego stresu z powodu pandemii deklaruje sześćdziesiąt procent badanych osób. Z tego czasu poważnej próby zwycięsko wychodzą ci, którzy o zdrowie ducha dbają równie mocno, jak o zdrowie ciała. Czas pandemii niesie ze sobą nie tylko zagrożenia, niepokoje, uciążliwości. Nie tylko utrudnia nam codzienne życie i krzyżuje nasze życiowe plany. Czas pandemii to także szansa. To sprzyjający czas na to, żeby przemyśleć, jaka jest nasza więź z Bogiem i ludźmi, jaka jest nasza rzeczywista hierarchia wartości i pragnień. W czasie pandemii wiele osób ma więcej czasu na refleksję, modlitwę, wartościową lekturę. Od każdego z nas zależy to, na ile skorzystamy z szansy, by w okresie pandemii stawać się kimś dojrzałym duchowo, a nie tylko kimś, kto chroni swoje zdrowie fizyczne.

Słowa klucze: pandemia, stres, człowieczeństwo, rozwój duchowy.

Ks. dr Marek Dziewiecki – wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Radomiu, doktor psychologii, autor książek i artykułów z zakresu wychowania, małżeństwa i rodziny, komunikacji międzyludzkiej, a także profilaktyki i terapii uzależnień.
ORCID: 0000-0001-9581-8857

ks. Marcin Malarecki

Swoboda w wychowaniu, a współczesne problemy rodziny i szkoły***Freedom in upbringing and contemporary problems of family and school*****Summary**

This paper deals with the process of upbringing, punishments and rewards, and the concept that is family. It briefly discusses the phenomenon of indigence as a major social problem in the family. Besides, the influence of family on upbringing is explained. The article also includes a description of parental attitudes and parenting styles.

Key words: family, upbringing, family problems, school problems.

Wstęp

Niezmiernie ważnym elementem, który wyróżnia każdą rodzinę spośród innych grup, są więzi pomiędzy jej członkami. W zależności od tego, jakie występują relacje w rodzinie, takie też zawiązują się więzi. Andrzej Łuczyński wskazuje, że „Więź rodzinna jest wypadkową wewnętrznych i zewnętrznych sił istniejących w grupie rodzinnej i działających na jej członków. Siły te wynikają ze związku małżeńskiego, ze świadomości związków genetycznych, przeżyć emocjonalnych, stosunków zależności, współistnienia, postaw wobec uwarunkowań społecznych, kulturowych, gospodarczych, prawnych i religijnych, w których żyje dana rodzina”. (A. Łuczyński 2008:43)

Z kolei w typowo pedagogicznym ujęciu o rodzinie zazwyczaj pisze się i mówi jako o grupie społecznej i wychowawczej (czasem społeczno-wychowawczej), upatrując w niej małą zbiorowość, grupę pierwotną i grupę odniesienia – najczęściej opartą na podstawach naturalnych (pokrewieństwo) bądź adopcji i stanowiącą, bardziej lub mniej zorganizowaną (nieformalną i formalną zarazem) formę zbiorowości – członków wypełniających specyficzne role (rodziców – ojca bądź matki, dzieci – syna lub córki, innych krewnych) w procesach wychowawczych.

1. Potrzeby współczesnej rodziny

Znaczna część rodzin boryka się z problemami, różnej natury, tym samym ograniczając swoje potrzeby, natomiast pomoc państwa w zakresie ochrony rodzin najbardziej potrzebujących nie równoważy odczuwalnych przez te rodziny trudności. W odniesieniu do niezamożnych rodzin z dziećmi, powinny być zastosowane różnorodne formy pomocy, ponieważ problemy rodzin i dzieci mają charakter interdyscyplinarny. Istotne jest w kontekście prawidłowego rozwoju rodziny, aby miała ona zapewnione odpowiednie warunki bytowe, nie zapominając o dochodzie które spełni podstawowe potrzeby. (M. Gogacka 2009: 295). Do takich potrzeb zalicza się:

- potrzeby mieszkaniowe,
- odpowiednią opiekę zdrowotną,
- możliwość edukacji,
- szeroko rozumiane bezpieczeństwo.

Jednakże nie ulega wątpliwości, że jedną z najbardziej potrzebnych form pomocy jest wsparcie finansowe dla niezamożnych rodzin. Takiego rodzaju pomoc jest przede wszystkim realizowana poprzez świadczenia finansowe, rodzinne, które stanowią podstawowy instrument polityki rodzinnej. Dlatego też świadczenia rodzinne powinny być wykorzystywane do realizacji jej celów, do których należy przede wszystkim tworzenie warunków dla powstania i rozwoju rodziny, a zwłaszcza dla prawidłowego wypełniania funkcji rodzinnych, w szczególności: prokreacyjnej, opiekuńczej, wychowawczej czy edukacyjnej. (M. Gogacka 2009: 295).

2. Postawy rodzicielskie

W procesie wychowania ważne są postawy rodzicielskie. Postawę należy utożsamiać ze stałą skłonnością do pozytywnego lub negatywnego ustosunkowania się wobec danej osoby lub danego zagadnienia czy zjawiska. Postawa może być rozpatrywana jako rezultat przekonań, emocji lub zachowań. W zależności od typologii postawy rodzicielskie można podzielić na: akceptację i uczucie, jawne odrzucenie, perfekcjonizm, nadmierne chronienie. Oprócz tego, można analizować

je pod kątem: pobłażliwość – surowość, ciepło – chłód, tolerancja – brak tolerancji, uzależnienie – separowanie się. Do postaw niewłaściwych zalicza się postawę unikającą, przejawiającą się nadmiernym dystansem, postawę odrzucającą charakteryzującą się dystansem i dominacją ze strony rodziny, postawę zbyt wymagającą, która stawia za duże wymagania i jednocześnie spełnia funkcję kontrolującą, nadmiernie chroniącą – skoncentrowaną za bardzo na dziecku. Właściwe postawy to: akceptacja, współdziałanie z dzieckiem, dawanie odpowiedniej dozy swobody, uznanie praw dziecka. (M. Ziemska 1986: 65)

M. Filipowicz pisze: „Wyrazem wspólnotowego charakteru rodziny jest to, że jest ona założona i ożywiona przez miłość, jest wspólnotą osób (mężczyzny i kobiety jako małżonków, dzieci i krewnych), której wszyscy członkowie, będąc autonomicznymi osobami, są zdolni ofiarowywać siebie sobie wzajemnie oraz wzajemnie się dopełniają i podejmują wspólne działania”. (M. Filipowicz 2017: 127)

Świadomość i aktywne uczestnictwo w życiu dziecka stawia potomstwo jako priorytet życiowy, nie tracąc przy tym chęci do realizacji własnych potrzeb. Taki zorientowany rodzic jest w stanie zapewnić dziecku warunki do zrównoważonego wzrostu i rozwoju: zaangażowanie, dostępność emocjonalną, emocjonalność i wsparcie, odpowiedzialność, bliskość, obecność fizyczną, zachowanie ról społecznych we właściwej hierarchii z zapewnieniem podmiotowości dziecka i serdecznej uwagi oraz zrozumienia na różnych etapach rozwoju psychospołecznego. Budowanie więzi z dziećmi przez rodziców tak ważne dla ich prawidłowego rozwoju jest również wpisane w odpowiedzialność, jaką przyjmują na siebie podmiotowo zorientowani rodzice. Wiąż występująca w modelu współzależności, tak charakterystyczna dla tego właśnie modelu, jest priorytetową wartością dla każdego z członków rodziny. Wiąż ta stanowi optymalny kontekst rozwoju jednostki. Tym samym, wiąż jest niejako trampoliną, od której każdy z członków rodziny wybija się, by wziąć z tejże więzi wspierające daną jednostkę czynniki, pełniące w tym przypadku funkcję rozwojową jednostki. (M. Prokosz 2016: 63)

Istnieją różne postawy rodzicielskie, jedne są tolerancyjne, inne autorytarne jeszcze inne nadopiekuńcze. Niekiedy rodzice starają się kontrolować dorosłe prawie już dziecko tym samym ograniczając jego swobodę i odpowiedzialność za jego czyny. Przykładowo, należy stwierdzić, że niektórzy rodzice, są bardzo nadopiekuńczy pozwalając tym samym dziecku na wszystko i nawet jak zrobi coś źle dalej chcą go chronić. To nie jest dobra postawa, ponieważ nie uczy dziecka odpowiedzialności za swoje czyny. A przecież dziecko musi nauczyć się być samodzielną jednostką, która będzie odpowiedzialna za swoje czyny, w świadomy sposób. Poprzez nadmierną ochronę, rodzic ogranicza dziecko, jest też nadmiernie pobłażliwy, przez swoje zachowanie mogą manipulować dzieckiem, np. kiedy chcą wymuszać wybór znajomych swojego dziecka. Poprzez swoją kontrolę mogą się wtrącać w duży zakres w życie dziecka, wybierając im znajomych, a także przytłaczać ich swoim autorytetem. Niezwykle trudne do wykonania jest wprowadzenie lekkiej kontroli przy braku jednoczesnego nieograniczania swobody i odpowiedzialności, jednakże nie jest to niewykonalne. (R. Stefańska – Klar 2000: 131)

3. Środowisko rodzinne jako główny wyznacznik rozwoju dziecka

Środowisko rodzinne jest postrzegane jako główny wyznacznik rozwoju dziecka. Ponieważ środowisko początkowe jest głównym środowiskiem rodzinnym, relacje między rodzinami odgrywają ważną rolę w określaniu wzorców postaw i zachowań

dzieci w późniejszych relacjach z innymi. Chociaż ten wzorzec będzie się zmieniać wraz ze wzrostem liczby dzieci, ale podstawowy wzorzec ma tendencję do utrzymywania się. Ponadto rodzina lub rodzice muszą utrzymywać, opiekować się i chronić dzieci w celu uspołecznienia, aby mogły kontrolować siebie w życiu społecznym. Relacja dziecka z całą rodziną wpływa na ogólny stosunek dziecka do innych. (J. Wilk 2016: 64)

Przyczyny znaczenia wpływu rodziny na rozwój dziecka są następujące:

1. rodzina jest pierwszą grupą społeczną, która stała się centrum tożsamości dziecka;

2. rodzina jest pierwszym środowiskiem, które wprowadza wartości życia do dziecka;

3. rodzice i inni członkowie rodziny są „osobami znaczącymi” dla rozwoju osobistego dziecka;

4. rodzina jako instytucja zaspokajająca podstawowe ludzkie (ludzkie) potrzeby, zarówno fizyczno-biologiczne, jak i socjopsychologiczne;

5. dziecko spędza większość czasu w środowisku rodzinnym. (K. Pujer 2016: 67)

Udział w życiu szkoły i wdrażanie się w systematyczną pracę oraz bardziej bezpośredni kontakt tak z rówieśnikami jak i nauczycielem, stwarza silne bodźce rozwojowe przeobrażające świadomość i osobowość dziecka. Daje w ten sposób możliwość na szybki rozwój i stwarza podwaliny pod następne etapy rozwojowe, a często i na całe życie. Do tego jednak potrzebny jest prawidłowy rozwój sfery umysłowej, społecznej i emocjonalnej tworzony przez środowisko rodzinne i przedszkolne oraz wystarczający stopień dojrzałości do podjęcia nauki. Wymierną rolę odgrywają tu warunki życia i sposób wychowania przez rodziców oraz zdrowie fizyczne, a w późniejszej fazie także stosunki z nauczycielem i rówieśnikami. Nie tylko od samego stosunku z nauczycielem zależą losy dziecka w sferze edukacyjnej, lecz również od form i metod pracy dydaktycznej, jakimi się on posługuje. Jednak, aby te miały szansę powodzenia, dziecko w momencie podjęcia nauki musi wykazywać tak gotowość do nauki, jak i odpowiedni rozwój procesów poznawczych i ruchowych. Procesy te umożliwią mu opanowanie podstawowych narzędzi kulturalnych jakimi są: czytanie, pisanie i liczenie, rozwój funkcji społecznych, rozwój emocjonalny i fizyczny. Od stopnia ich opanowania zależy również jakość startu dziecka w szkole i odnoszone później sukcesy. Można sobie tutaj zadać pytanie, czy rozpoczęcie nauki i diametralna zmiana życia dziecka będzie tylko krótką przejściową trudną sytuacją, której pokonanie zaowocuje prawidłowym rozwojem, czy też stanie się początkiem kryzysu mającym głęboki wpływ na cały jego życie. (R. Stefańska – Klar 2000: 31)

Obok bardzo ważnych kontaktów zdobywanych poza środowiskiem rodzinnym, jak pisze B. Wilgocka – Okoń, dla kształtowania się prawidłowych postaw społecznych szczególną rolę w wieku przedszkolnym odgrywa rodzina. Dzięki rodzinie, jej stylu zachowania, klimacie, a więc stosunkom w niej panującym, dziecko stawia pierwsze kroki na drodze swojego rozwoju społecznego. To rodzina jest pierwszą komórką stanowiącą podstawę przekazu kulturowego i obyczajowego, jak również zaspokajającą podstawowe potrzeby emocjonalne dziecka. Środowisko rodzinne jest też pierwszym i w początkowej fazie zasadniczym miejscem rozwoju intelektualnego dziecka. Rodzina odgrywa ważną rolę nie tylko w zdobywaniu przez dziecko wiedzy o otaczającym świecie, lecz również w interesowaniu się jego osiągnięciami oraz docenieniem wkładu pracy, jakie dziecko musi w te osiągnięcia włożyć, a także w akceptacji postępowania dziecka. Służy to wyrabianiu się ważnych uczuć społecznych jak: szacunek dla pracy, poczucie obowiązku,

odpowiedzialność czy miłość do rodziny i szacunek dla innych ludzi. Wszystkie te aspekty kształtują odpowiedni model wychowania, który w dużej mierze decyduje o stosunku do nauki szkolnej, pracy, a także samego współżycia społecznego. (B. Wilgocka-Okoń 1992: 137-139)

A więc znów można napisać za B. Wilgocką Okoń, że „Oddziaływanie wychowawcze dokonuje się w toku życia codziennego”, a efekty tego oddziaływania zależą w dużej mierze od:

1. struktury rodziny i związanych z tą strukturą stosunków międzyosobowych
2. sposobu pełnienia przynależnych ról przez wszystkich członków rodziny
3. stopnia uświadomienia sobie przez rodziców wychowawczej roli rodziny wobec dziecka.

W tym miejscu należy podkreślić ważność funkcji w rodzinie nie tylko matki, ale także i ojca, dzięki któremu dziecko potrafi lepiej przystosować się do życia społecznego. To staranie się dziecka o miłość do ojca pozwala mu przezwyciężyć swój własny egoizm, a ojciec w ten sposób pomaga mu stać się człowiekiem pełnym wartości, uczuć i wrażliwości, a więc dojrzałym do współżycia z innymi ludźmi. Matka kochając dziecko bezwarunkową, bezinteresowną miłością reprezentuje biegun świata naturalnego, kojarzony przez dziecko z oznakami czułości, serdeczności, pieszczotliwości, bezpieczeństwa itp. Jest to bardzo ważna część dziecięcej egzystencji, jednak dla uzupełnienia jej potrzebny jest drugi biegun, który reprezentuje ojciec. On właśnie jest tym, który otwiera dziecku drogę na świat, a więc uczy go ładu, dyscypliny, prawa, podróży i przygody oraz przybliża świat myśli i przedmiotów, które są wytworem człowieka. Dlatego ojciec ma również niebagatelnie pozytywny wpływ poprzez swoją postawę na prawidłowe rozwijanie się u dziecka, opisanego wyżej odpowiedniego stosunku do nauki szkolnej i potrzeby osiągnięć. Trzeba jednak tutaj zaakcentować, iż rozpoczęcie przez dziecko systematycznego nauczania jest początkiem stopniowego rozluźniania relacji z rodzicami i drogi do samodzielności. Bardzo ważną rolę pełnią w tym przejściu rodzice i nauczyciele. To oni powinni z jednej strony stwarzać dziecku wsparcie i poczucie bezpieczeństwa, z drugiej natomiast zachęcać do podejmowania ponownego wysiłku po porażkach, zachęcać do podejmowania wyzwań, wspierać dziecięce zaciekawienie świata, zadbać by proste codzienne czynności stawały się nawykiem. Ważne jest przy tym, aby rodzice godzili się i akceptowali fakt, iż życie dzieci w coraz większym stopniu zaczyna zajmować świat rówieśników. Dzieci tego okresu identyfikują się chętnie z osobami kompetentnymi, co stwarza wielką szansę rozwojową (gdy mają kontakt z pozytywnymi wzorcami i przebywają w otoczeniu prawdziwych autorytetów), jednak w tym okresie to na podstawie opinii kolegów opierają one w dużej mierze własną samoocenę i ustanawiają reguły wszelkich zachowań. Dlatego oprócz środowiska rodzinnego niemniej ważną rolę w tym czasie odgrywają liczne kontakty społeczne zawierane poza domem. Sprzyjają one rozwojowi kompetencji społecznych, poszerzeniu wiedzy o sobie i świecie, lepszym rozumieniu zależności zachodzących w społeczeństwie, a także przełamywaniu dziecięcego egocentryzmu tak charakterystycznego dla wcześniejszych faz rozwoju. (A. Jagier 2013: 65)

Aby dziecko miało szansę przejścia na wyższy poziom rozwoju moralnego, potrzebuje pomocy i zachęty ze strony rodziców do refleksji nie tylko nad swoim postępowaniem, ale także nad postępowaniem innych osób. Proces ten odbywa się stopniowo i w dużym stopniu zależy od wychowania, jakim dziecko jest poddawane i od warunków w jakich żyje. Dziecko może przyjąć normy moralne dorosłych i uczynić je swoimi, gdy zostaną spokojnie z nim przedyskutowane

i wyjaśnione, a dziecko przekona się o ich słuszności i uzna je za właściwe. Kiedy natomiast odbywa się to w sposób apodyktyczny i towarzyszą temu głębokie przeżycia uczuciowe wtedy dziecko w swoim działaniu zaczyna kierować się raczej emocjami. (K. Appelt 2005: 288-289)

Jak wiadomo, rodzina to pierwsze środowisko wychowawcze, w którym dochodzi do wysyłania informacji wobec pozostałych członków, w tym dzieci, kształtowania ich osobowości, charakterów oraz poglądów na życie. Odbierając różne bodźce pozostali członkowie rodziny, w tym przede wszystkim najmłodsi są prowokowani w pozytywny lub negatywny sposób do określonych zachowań i postaw. W zależności jaki klimat panuje w danej rodzinie, dziecko może czuć się bezpiecznie i swobodnie, może się rozwijać lub wręcz przeciwnie. Jeśli potrzeby dziecka nie są zaspakajane, wówczas nie można mówić o pełnym i efektywnym rozwoju. Dzieci obserwując różne zachowania swoich rodziców odbierają pierwsze lekcje wychowania.

4. Style wychowawcze

Wszystko zaczyna się w rodzinie, bowiem to właśnie ona odpowiedzialna jest za rozwój i wychowanie dziecka. (M. Ziemska 1975: 5) W zależności jakie postawy i styl wychowawczy wybierają rodzice – kształtuje się osobowość, postawa dziecka wobec życia, zdobywania wiedzy oraz wielu innych dziedzin. J. Rembowski definiuje style wychowawcze jako charakterystyczny sposób reagowania na różne przejawy życia i zachowania w rodzinie małżonków i dzieci. To sposób życia wewnętrznego, sposób wyrażania uczuć, wyobrażeń, okazywania wzajemnego zaufania, stosunku do innych osób. (J. Rembowski 1986: 15) Literatura przedmiotu wyróżnia style: autorytarny, demokratyczny, liberalny oraz niekonsekwentny. (M. Przetacznikowa 1983: 443). W rodzinach w których panuje wychowanie autokratyczne rodzina stawia dziecku wysokie wymagania, narzucają sposoby postępowania, którym dziecko musi się bezwzględnie podporządkować. Stosują przy tym dyscyplinę i reżim. Konsekwencją tego stylu mogą być rozmaite. Niektóre dzieci przyjmując od rodziców taki styl postępowania zachowują się despotycznie i okrutnie wobec kolegów. Inne są zastraszone i uległe. Jeszcze inne buntują się, stają się agresywne bądź też stawiają bierny opór. Rodzice prezentujący styl demokratyczny szanują prawa dziecka. Akceptują go i darzą zaufaniem. Dziecko wychowujące się w takiej rodzinie ma możliwości rozwoju własnej inicjatywy, nie boi się wypowiadać własnego zdania ani podejmować decyzji. Jest to jeden z najwłaściwszych stylów wychowania, chociaż najtrudniejszy, jeśli chodzi o konsekwentne stosowanie. Przy wychowaniu liberalnym rodzice dają świadomie dziecku całkowitą swobodę, nie hamują ani jego aktywności ani rozwoju. Interweniują tylko w wyjątkowych przypadkach albo wówczas, gdy dziecko samo zażąda od nich pomocy. Takie wychowanie powoduje, że dziecko nie potrafi się podporządkować innym i często popada w konflikty z otoczeniem. (M. Ziemska 1986: 56)

Dzieci, które wychowane są w odrzuceniu, wielkiej presji, dużych wymagań, mogą stać się drażliwe, lub lękliwe, odczuwać nerwicę, czy fobię społeczną, gdzie jednym z objawów będzie brak koncentracji niezwykle potrzebnej do zdobywania wiedzy. Dzieci, którym stawia się dużo wymagań nieadekwatnych do ich możliwości czy zainteresowań mogą – mogą stać się bierne i wycofujące się z życia społecznego klasy. Mogą także starać się za wszelką cenę dorównywać wymaganiom stawianym przez ambitną rodzinę. (W. Sikorski 2000: 190).

5. Postawy nauczycieli

Postawy nauczycieli są również istotne, bowiem oddziałują na całokształt funkcjonowania dziecka w klasie. Często zdarza się, że nauczyciele nie posiadają odpowiednich umiejętności merytorycznych oraz społecznych w podejściu indywidualnym oraz grupowym. Trzymają się sztywnych zasad programu nauczania, który nie jest dopasowany do rzeczywistych umiejętności uczniów. W taki sposób dochodzi często do niesprawiedliwej oceny uczniów słabszych, którzy mogą być słabsi w wybranych przedmiotach, a w innych o wiele lepsi niż klasowi prymusi. Z kolei ci najlepsi, często nie mają możliwości rozwoju swoich prawdziwych umiejętności, lub nie mają na to czasu, bowiem są przeciążeni obowiązkami szkolnymi. Nauczyciele także mogą kierować się sztywnością zasad nauczania i wieloma stereotypami, a także brakiem systematycznej kontroli postępu wśród uczniów. Przejawia się to najczęściej w zapamiętywaniu sporej partii materiału, mało twórczych formach działania lub bierności. (Cz. Kupisiewicz 1972: 16).

6. Nagrody i kary jako metody wychowawcze

Jedną z metod wychowawczych są kary i nagrody. Kary, narzędzia używane od lat, powszechnie znane i praktykowane w społeczeństwie. Są trudną metodą oddziaływania na zachowania. Stosowane, aby wyeliminować dane zachowania, bądź je zintensyfikować. Stąd dwojaki charakter skutków, których można się spodziewać. Problem polega na tym, że nigdy nie wiadomo, czy kara wpłynie na zachowanie w oczekiwany sposób i zgodnie z założeniami karzącego. Kara powinna być adekwatna do wykroczenia, sprawiedliwa i przeprowadzana od razu po przewinieniu. Ciężko jednak jest zrealizować wszystkie te założenia, co wiąże się z nieskutecznością kary. Długotrwałe stosowanie kar w celu kształtowania zachowania jest szczególnie niebezpieczne. Kara powoduje poczucie krzywdy, co wywołuje gniew i żal do karzącego. W efekcie zmieniający się w rewanż ukaranego. Następnie karzący stwierdza, że kara była za słaba i dlatego nieskuteczna. Nakłada zatem kolejną bardziej zaostrzoną karę. W taki sposób z surowością kar można zejść bardzo daleko. Uzyskać odwrotny skutek do zamierzonego i nakręcić „błędne koło zemsty”, które jest jedną z groźniejszych pułapek kryjącą się w metodzie stosowania kar. Kary nie są najskuteczniejszą metodą wychowawczą, nie uczą dzieci odpowiedzialności, samodzielności, a złe zachowania nie są eliminowane, lecz kryją się uśpione pod postacią strachu. (L. Bojarska 2009: 142-152).

Zakończenie

Podłoże działalności wychowawczej rodziny stanowią interakcje wychowawcze, podporządkowane akceptowalnym wewnątrznie celom wychowania, respektujące normy – odzwierciedlające rodzinny system uznawanych wartości i generowanych powinności oraz uwzględniające wypracowany układ form, metod i technik wychowania”. (S. Kawula 2007: 29)

Wychowanie jest podstawową funkcją oddziaływania rodziny, jest to długi i skomplikowany proces który kształtuje postawy, system moralny, przygotowuje na spotkanie ze światem zewnętrznym, kształtuje system wartości, kształtuje oczekiwania i przygotowuje na realizację wyzwań.

Bibliografia

- Appelt, K. *Wiek szkolny. Jak rozpoznać potencjał dziecka?*, w: *Psychologiczne portrety człowieka*, red. A. Brzezińska, Wydawnictwo GWP, Gdańsk 2005.
- Bojarska L., *Od walenia po łapach do zmarszczenia brwi, czyli o środkach dyscyplinujących w szkole*, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2009.
- Filipowicz M., *Rodzina jako pierwsze środowisko wychowawcze, zadania i ideał wychowawczy z perspektywy nauczania Kościoła*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 26/2017/1.
- Gogacka M., Głabicka K. (red.), *Współczesne wyzwania dla lokalnej polityki społecznej*, Radom 2009.
- Jegier A., *Podwaliny umiejętności społecznych ze szczególnym uwzględnieniem roli ojca w wychowaniu*, w: *Rodzice, nauczyciele, media. Kto ponosi odpowiedzialność za wychowanie i edukację dzieci?*, red. A. Jegier, Wydawnictwo DIFIN, Warszawa 2013.
- Kawula S., Janke A.W., *Polimorficzność i komplementarność badań nad współczesną rodziną*, w: *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, red. S. Kawula, J. Brągiel, A. W. Janke, Toruń 2007.
- Kupisiewicz Cz., *Niepowodzenia dydaktyczne*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1972.
- Łuczyński A., *Dzieci w rodzinach zastępczych i dysfunkcjonalnych*, Wyd. KUL, Lublin 2008.
- Prokosz M., *Budowanie więzi w rodzinnych formach opieki*, „Relacje – Studia z Nauk Społecznych” 1/2016, Uniwersytet Zielonogórski.
- Przetacznikowa M., *Psychologia wychowania*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1983.
- Pujer K. (red.), *Rodzina i szkoła wobec szans i zagrożeń społeczno-cywilizacyjnych*, Wyd. Exante, Wrocław 2016.
- Rembowski J., *Rodzina w świetle psychologii*, Wydawnictwo WSZiP, Warszawa 1986.
- Sikorski W., *Postawy rodzicielskie w percepcji dorastających a poziom ich aspiracji edukacyjnych*, „Psychologia Wychowawcza” 2000 nr 2-3.
- Stefańska-Klar R., *Późne dzieciństwo. Młodszy wiek szkolny*, w: *Psychologia rozwoju człowieka. Tom 2*, red. B. Harwas-Napierała, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Tysza Z., *Struktura i funkcjonowanie rodziny oraz świadomość rodzinna*, Poznań 1997.
- Wilk J., *Pedagogika rodziny*, Katedra Pedagogiki rodziny Instytutu Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin 2016.
- Wilgocka-Okoń B., *Dojrzałość szkolna dzieci a środowisko*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1992.
- Ziemska M., *Postawy rodzicielskie i ich wpływ na osobowość dziecka*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986.
- Ziemska M., *Rodzina, a osobowość*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1975.

Swoboda w wychowaniu, a współczesne problemy rodziny i szkoły

Streszczenie

Niniejszy artykuł dotyczy procesu wychowania, kar i nagród, a także pojęcia jakim jest rodzina. Omówiono w nim pokrótce zjawisko niezamożności jako głównego problemu społecznego w rodzinie. Oprócz tego wyjaśniono wpływ rodziny na wychowanie. Artykuł obejmuje również opis postaw rodzicielskich oraz stylów wychowania.

Słowa klucze: rodzina, wychowanie, problemy rodziny, problemy szkoły.

<i>Ks. mgr Marcin Malarecki – katecheta w Zespole Szkół w Koniecpolu, wykładowca Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.</i>

